

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI
ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ**

Sayı: 10'dan

AYRI BASIM

**Dr. Efrasiyap GEMALMAZ
STANDART TÜRKİYELİ TÜRKÇESİ (STT) İÇİN
DİL BİLGİSİ UYGULAMALARINDA
KULLANILACAK
İŞARET ve KISALMALAR**

(**Son güncelleme : 29 Mayıs 2020**)

ERZURUM 1998

Uygulamalar : Microsoft Office 2008.

Fontlar : Times New Roman , Helvetica , Monaco ,
Arial , Monacoqlu.Efras , MonEfras , Σψμβολ ,
' فارس افراس '.

Eksik ve yanlışlar için uyarılma adresi:

Efrasiyap GEMALMAZ

—Atatürk Üniversitesi

—Fen Edebiyat Fakültesi

—Öğretim Üyesi

—**2524 ERZURUM**

Telefon : 9 442 235 51 50

Bilgi ve uyarı için :

URL :

<http://members.tripod.com/efrasiyap>

<http://efrasiyap.tripod.com>

efrasiyap2@yahoo.com

TELEFON :

+90 212 868 0741

+90 312 426 0309

"İŞARET ve KISALTMALAR"

mailto:https://efrasiyap.tripod.com/yazilar/isaret_ve_kisalt.pdf

**STANDART TÜRKİYELİ TÜRKÇESİ (STT) İÇİN
DİLBİLGİSİ
UYGULAMALARINDA KULLANILACAK
İŞARET ve KISALTMALAR**

Dr. Efrasiyap GEMALMAZ*

İfadeler kümesi kemiyet ifadeleri ve keyfiyet ifadeleri olmak üzere iki temel alt kümeye ayrılmaktadır. Günümüze gelinceye kadar, kemiyet ifadeleri kesinliklerinin kendilerine sağladığı kolaylık uyarınca yapılan çalışmalarla kendi terminolojisine ulaşıp kendi kısaltma ve işaretleriyle oldukça evrensellik kazanmıştır. Ancak, çok kere duygusallığa varacak ölçüde kesinlikten uzaklaşan keyfiyet ifadeleri ile ilgili terminoloji ve bu alana ait işaret ve kısaltmalar pek evrensellik kazanmamıştır. Dili bir kümeler kümesi olarak ele alan günümüz dil bilgisi anlayışı, her düzeydeki (fonetik, fonolojik, morfolojik, sentaktik, semantik vbg.) dil öğelerini dil bilgisi ulamı dedigimiz kümelere yerleştirmekte ve dil bilgisi kurallarını bu kümeler arasındaki ilişkileri belirlemek üzerine kurmaktadır. Dil bilgisi kurallarının formüllere indirgendigi ölçüde daha kavranılır olduğu bir gerçektir. Formüllerin oluşturulabilmesi için de işaret ve kısaltmaların gerekliliği açıktır. Türkçe üzerine çalışanlar işaret ve kısaltma konusunda henüz ortak bir tutumdan uzaktırlar. Bu sebeple burada bu konuda örnekendirerek bir liste oluşturmayı amaçladım. Umarım ki, zamanla yanlışlar düzeltilir, eksikler tamamlanır, ilgililerin kullanabileceği ortak bir işaret ve kısaltmalar listesi oluşturulur.

***

/... ° , A , I , U , K , G , .../ : Fonolojik transkripsiyonda arkifonemleri¹ gösterir. Yani, ° = {∅_v, ɪ, i, u, ü, a, e} ; A = {a, e} ; I = {ɪ, i, u, ü} ; U = {u, ü} ; K = {k, q, g, ğ, ğ̇, ğ̈} ; G = {g, ğ, ğ̇, ğ̈} ; ... vb.

ħ : 1) ‘Yazışma dili’nde **boşluk / aralık**². 2) ‘Konuşma dili’nde **susma**³.

∅ , Ø : **boş küme** ; – gerekli olduğu halde – **işaretsiz**⁴
fonem vy **monem**. **İşaretsiz** – ilgili bir – **öge**.

* Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araşt. Enst. Müdürü.

¹ **arkifonem** : *ing.* archiphonem , *frn.* archiphonème , *alm.* Archiphonem.

² **boşluk / aralık** : *ing.* blank / space , *frn.* blanc / espace.

³ **susma** : *ing.* , *frn.* silence , *alm.* Stille.

⁴ **işaretsiz** : *ing.* not marked , *frn.* non marqué. *alm.* nicht markiert.

⊕		: dolu küme ; – gerektiğinde – işaretli olabilir fonem vy monem. İşaretli ⁵ – ilgili bir – öge .
‘.....’		: 1) Transliterasyon – yazı çevirimi – (örn. : “+لر” → ‘+l[a]r’, ‘+l[e]r’ « <i>trk.</i> : çokluk eki» , ... vbg.) ; 2) Özel kullanımlı terim vy deyim.
“ ... “.....”	, : “x”	: “x”, bir ahntı vy koyuntudur .
«.....»	: «x»	: “x”, bir kavramdır . (örn. : « kedi », « git- », « okul [gereçlerini taşıma] çantası », « çamaşır [yıkama] makinası », ... vbg.).
/...../		: 1) Fonolojik transkripsiyon – yazıya geçirme – (örn. : /+lAr/ ; /+lar/ , /+ler/ , ... vbg.). 2) Metinden parça ⁶ .
[.....]		: 1) Fonetik transkripsiyon – yazıya geçirme – (örn. : [+lar] , [+ler], ... vbg.). 2) Açıklık getirmek için eklenmiş işaret vy dil ögesi.
. . .		: Ses ve hece sınırları (örn. : .ø.a. .t.ı. .l.ø. .d.ı..q.ø. , ... vbg.) Ses sınırlarının gösterilmesine gerek duyulmadığında, “.” (nokta), hece; “ ” (dikme), kelime vy ‘ morfem ’ sınırlarını gösterir.
...-//... , ...+//...		: ‘ Sözlük öğeleri ’ (SÖg) ⁷ ile ‘ dilbilgisi öğeleri ’ (DBÖg) ⁸ arasında bulunduğu var sayılan – ve uygulamada gerekmedikçe gösterilmeyen – sınır. Eksen (E) ⁹ (örn. : gel-[//] ¹⁰ , kitap[+//] , ... vbg.).

⁵ **işaretli** : *ing.* marked , *frn.* marqué. *alm.* markiert.

⁶ **metinden parça** : *ing.* syntagm , *frn.* syntagme , *alm.* Syntagma.

⁷ **sözlük ögesi** (SÖg...) : *ing.* lexeme ,

⁸ **dilbilgisi ögesi** (DÖg...) : *ing.* grammeme ,

⁹ **eksen** : *ing.* axis , *frn.* axe ,

¹⁰ Bu örnek ve benzerleri, günümüzde, halkın kullanımına sunulan Türkiyeli Türkçesi sözlüklerinde “**gelmek**”, diğer birçok bilimsel dizin ve sözlüklerde ise “**gel-**” şeklinde gösterilir.

...//...		: Ögelerce işaretsiz vy eksilti işlemi görmüş ¹¹ olan vy olabilecek bölge .
.....	: <u>xy_z</u>	: Ögelerine ayrılması 'burada' konu dışı.
*	: *x	: "x", saymaca ¹² bir ögedir (örn. : * <u>gö-z</u> « göz », * <u>gö-r-</u> « gör- », ... vbg.).
.....*	: x*	: "x" konusunda açıklayıcı not var; bu nota bakınız. Yıldız sayısı notun sayfada kaçınıcı not olduğunu gösterir.
...-...+...	: <u>x+y</u>	: Ögelerine ' art zamanlı ' ¹³ olarak ayrılmış bütünlük (örn. : * <u>gö-z</u> // * <u>gö-r-</u> ; a1-///-d+1+//+y-d+1+m; gel-///-me+li; öl-///-ü+yor+//muş+ca+sı+n+a , ... vbg.).
...+	: x+	: "x", isim soylu ¹⁴ bir ögedir (örn. : göz+ / göz+cü+//+ler+ , ... vbg.).
...-	: x-	: "x", fiil soylu ¹⁵ bir ögedir (örn. : gör- / gör-üş-//me-, ... vbg.).
...	: *x...*	: "x", isim ya da fiil soylu bir öge olarak yorumlanabilir (örn. : * <u>gö.z</u> , * <u>ba.ş</u> , ... vbg.).
+...+	: +x+	: "x", isim soylu ögelerden isim soylu ögeler oluşturur (örn. : göz+lük+ , ... vbg.).
+...-	: +x-	: "x", isim soylu ögelerden fiil soylu ögeler oluşturur (örn. : göz+le- , ... vbg.).
-...+	: -x+	: "x", fiil soylu ögelerden isim soylu ögeler oluşturur (örn. : gid-iş+ , ... vbg.).
-...-	: -x-	: "x", fiil soylu ögelerden fiil soylu ögeler oluşturur (örn. : gid-il- , ... vbg.).
x...		: Kelime başında ses vy ses öbegi.
...x		: Kelime sonunda ses vy ses öbegi.
.x...		: Kelime içinde hece başında ses vy öbegi.
...x.		: Kelime içinde hece sonunda ses vy öbegi.

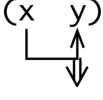
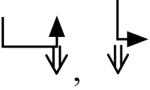

11 **eksilti işlemi görmüş** : *ing.* elliptical , *frn.* elliptique , *alm.* elliptisch.

12 **saymaca, uzlaşımsal** : *ing.* conventional , *frn.* conventionnel , *alm.* konventionell.

13 **art zamanlı** : *ing.* diachronic , *frn.* diachronique , *alm.* diachronen.

14 **isim soylu / duragan** öge : *ing.* static / nominal item.

15 **fiil soylu / devingen** öge : *ing.* dynamic / verbal item.

...x...	:	Kelime içinde herhangi bir yerde ses vy öbegi.
...x-	:	Fiil sonunda ses vy ses öbegi.
...x+	:	İsim sonunda ses vy ses öbegi.
-x...	:	Fiile getirilen ek başında ses vy öbegi.
+x...	:	İsme getirilen ek başında ses vy öbegi.
- ... -	:	Yazılı metin içerisinde artık anlatım ; okurken bu kısmı atlayabilirsiniz. (örn. : - gerektiğinde - , ... vbg.).
(.....)	:	Yazılı metin içerisinde ikincil adlandırma vy açıklama metni.
(.....)	:((x y) z)	Birliktelik sınırı. “x” ve “y”, birinci sıradan; “z”, bunların birleşimiyle ikinci sıradan ‘ anlamli birliğı ’ oluşturur. (örn. : (bu (küçük ev)) , ... vbg.
	:(	Anlam ilişkisi. Tamlayan → Tamlanan ; İşlem sırası vy varış. “x” , “y”nin - belirteni vy niteleyeni - tamlayanıdır. (örn. : (bu (güzel ev)) , ... vbg.).
.....	:(x y z	Ardışık ¹⁶ . “x”, “y” ve “z”, ‘ ardışık ’tır; biribirleriyle sıra değıştiremezler. (örn. : / / // /ban+a/ // /ver-//dig+i+n+iz/ // /kitab+//+1+// / / //oku-//muş+//t+u+m// /, ... vbg.).
	:(	Sıra ilişkisi. “x”, “y”den önce gelir. (örn. : bir kaç , ev barq , ... vbg.).
↓ , ⇒	:(x ↓ y	:(“x”, “y” kümesinin bir ögesi olarak yazılır (örn. : ev ⇒ İ2, git- ⇒ F1- , ... vbg.).
... : ...	:(x : y)	Karşılık . “x”in karşılığı “y”dir. “y” “x” görevini üstlenmiştir (örn. : (HtÖg (HtTk ₁ (Ht ₁ : Sayın meslektaşlarım)),

¹⁶ **ardışık , sıra değıştiremez** : *ing.* consecutive , *frn.* consécutif , *alm.* konsekutiv.

$\square$	:	$\square X$	: Etiket ¹⁷ . “X” bu etiketle taşınabilir vy taşınacaktır.
/... <u>...</u> .../	:	/y x z/	: Dizimsel bağlam ¹⁸ . “y” ve “z”, “x”in ‘dizimsel bağlam’ını oluşturur. (örn. : /çocuk/ , /... bu ev/ , ... vbg.).
... ~ ...	:	x ~ y	: Geçerlilik . “x” vy “y”, her ikisi de geçerlidir; ikisinden biri seçilmelidir. (örn. : /mektup yolla-/ ~ /mektup gönder-/; q ~ k ; x ~ h , ... vbg.).
... $\diamond$ ...	:	x $\diamond$ y	: Örnekseme . “x”, “y”ye örneksenmiştir (örn. : /kiçik/ > /küçük/ $\diamond$ /büyük/ , ... vbg.).
... > ...	:	x > y	: Sayısal ifade . ‘x’, ‘y’den ‘büyük’ olmalı.
... < ...	:	x < y	: Sayısal ifade . ‘x’, ‘y’den ‘küçük’ olmalı.
... > ..., ... < ...,	:	x > y y < x	: Etimolojik gelişme vy nisbet . “y”, “x”ten ‘dogmuş’tur; “x”, “y”den ‘önce’dir vy ‘önce’ olması gerekir.
..., ..., v	:	x , y	: , / v ¹⁹ . “x” ve “y”
... / ... , vy	:	x / y	: ve ya / ya da ²⁰ . “x” ve ya / ya da “y”
... // ...	:	x // y	: Karşı ²¹ . “x”, “y”e karşıdır. karşı, karşısında (versus) (örn. : gel--/ø--ir // gel--/me-z , ... vbg.).
... $\triangleq$ ...	:	x $\triangleq$ y	: Karşılık . “x” , “y”ye karşılıktır; “x” , “y” ile temsil edilir. (örn. : trk. kapı[+ø]/[+sı] $\triangleq$ frn. [ø]/[la] porte , ... vbg.).
... $\cong$ ...	:	x $\cong$ y	: Yaklaşık eşdeğerlilik . “x”, “y” ile yaklaşık eşdeğerdir; belli şartlarda “x”, “y” yerine kullanılır. (örn. : /postala-/ $\cong$ /[posta ile] gönder-/ ~ /[posta ile] yolla-/ , ... vbg.).

17 **etiket** : *ing.* label , *frn.* étiquette

18 **dizimsel bağlam** : *ing.* syntagmatic context , *frn.* contexte syntagmatique , *alm.* syntagmatischen Zusammenhang.

19 , / v : *ing.* and.

20 / , vy : *ing.* or.

21 **karşı / karşıt** : *ing.* versus , *frn.* contre.

... $\equiv$ ...	: $x \equiv y$	: Denklik. “x”, “y” ile ‘denk’ tir; “x”, “y” değildir. Ancak “x”, “y” nin yerine konulabilir. (örn. : /özgürlük/ $\equiv$ /hürriyet/ , ... vbg.).
... $\approx$ ...	: $x \approx y$	: Yakın anlamlılık. “x”, “y” olarak kabul edilebilir. (örn. : /gitmeyi düşünüyorum/ $\approx$ /gitmek istiyorum/ , ... vbg.).
... = ...	: $x = y$	: Sayısal ifade. ‘x’ , ‘y’ ye ‘eşit’ olmalı.
... = ...	: $x = y$	: Denklik , eş anlamlılık vy görevlilik. “x”, “y” ile ‘eşit’ tir; “x”, “y” demektir. (örn. : STT /+lAr/ = SAT /lAr/ , ... vbg.).
... $\neq$ ...	: $x \neq y$	: Anlamca karşıt vy ‘aykırı. “x”, “y” nin ‘karşıt’ / ‘aykırı’ anlamlısıdır. (örn. : gelir $\neq$ gider ; iyi $\neq$ kötü , ... vbg.).
... $\Leftrightarrow$ ...	: $x \Leftrightarrow y$	: “x” ve “y” kurallı olarak biri diğerine dönüşebilir. (örn. : /ben+/ $\Leftrightarrow$ /ban+/ ; /+dır/ $\Leftrightarrow$ /+dir/ $\Leftrightarrow$ /+dur/ $\Leftrightarrow$ /+dür/ $\Leftrightarrow$ /+tır/ $\Leftrightarrow$ ... /+tür/ ; /-ar/ $\Leftrightarrow$ /-er/ $\Leftrightarrow$ /-°r/ $\Leftrightarrow$ /-z/ $\Leftrightarrow$ /-ø+/ ; /çocuğu gördüm/ $\Leftrightarrow$ /gördüğüm çocuk/ , ... vbg.).
$\Rightarrow$	: $x \Rightarrow y$	: Anlamına gelir; olur vy böyle gösterilebilir. “x”, “y” olarak yazılır. (örn. : (bu (küçük ev)) $\Rightarrow$ İ1 , ... vbg.).
$\rightarrow$	: $\beta \rightarrow b$	: Yazı çevrimi. (örn. : <i>osm.</i> ‘گلدلر’ $\rightarrow$ <i>ytç.</i> ‘g[e]ld[i]l[e]r’ , ‘گولدر’ $\rightarrow$ ‘güld[ü]-l[e]r’ , ... vbg.).
$\rightarrow$	: $x \rightarrow y$	: Açılma , açıklanma vy çözülme , çözümlenme. “x”, “y” olarak çözümlenir.
$\rightarrow$	: ‘x’ $\rightarrow$ ‘y’	: ... den ... türer. ‘x’ den ‘y’ türer.
$\cdots \rightarrow$		: Yaklaşık ” vy konu dışı ilişki.
{ ... , ... , ... }	: {x, y, z}	: Küme ²² . “x”, “y” ve “z”, aynı ‘ paradigmatik küme ’ nin ögeleridir.
$\cap$		: Kesişim ²³ .

²² **paradigmatik küme** : *ing.* paradigmatic set , *frn.* ensemble paradigmatique.

²³ **kesişim** : *ing.* intersection ,

∪		: Birleşim ²⁴ .
∈	: x ∈ y	: ‘Ögesi’ dir. : “x”, “y” kümesinin ögesidir. ²⁵
∉	: x ∉ y	: ‘Ögesi’ değildir. : “x”, “y” kümesinin ögesi değildir. ²⁶ .
...[...]	: x [y] z	: “y”, aslında ‘eksik’ tir vy ‘işaretili değil’ dir; ‘gerektiginde konur vy bulunur’; açıklık getirmek üzere eklenmiştir. (örn. : <i>osm.</i> “بر” → <i>ytç.</i> ‘b[i]r’ , ... vbg.).
...~...	: x_y	: “x”, “y” ye ulanır ya da bitişik yazılır. (örn. : <i>zann_et-</i> , <i>and_iç-</i> , <i>bir_adam</i> ; <i>kül_bastı</i> (külbastı) , <i>hanım_eli</i> (hanımeli) ... vbg.).
↓	: x ↓ y	: “x”, gelişme sonucu “y” olur. (örn. : <i>etç.</i> edgü > STT iyöi «iyi» , ... vbg.)
→	: x → y	: “x”, birleşme sonucu “y” ye dönüşür. (örn. : /...t./ > /...d.../ : <i>git=</i> ⇔ <i>gid-//-er</i> , ... vbg.).
↔	: x ↔ y	: “x”, “y” ile yer vy sıra değiştirir ²⁷ .
↔	↔	(örn. : topraq > torpağ , ... vbg. ↔
↔	↔	büzüşme ²⁸ : “x” ve “y” büzüşür. ↔
		(örn. : /tur-ur/ > /+dIr/ , ... vbg.).

24 **birleşim** : *ing.* union ,
25 ... kümesinin ögesi : *ing.* element of ... ,
26 ... kümesinin ögesi değil : *ing.* not an element of ... ,
27 **yer vy sıra değiştirme** : *frn.* metathèse / permutation.
28 **büzüşme** : *frn.* contraction ,

$\overbrace{\quad}, \overbrace{\quad}$	: $x \quad y$	benzeşme ²⁹ : “x”, “y”yi kendisine benzetir. (örn. : ben > men , ... vbg.).
$\overbrace{\quad}^{\prime\prime}, \overbrace{\quad}^{\prime\prime}$	: $x \quad y$	benzerliğini bozma ³⁰ : “x”, “y” ile olan benzerliğini bozar (örn. : attar > aqtar , ... vbg.).
$\hat{\quad}, \check{\quad}$	: $x\hat{y}$	: “x”, “y” ile birleşir vy kaynaşır (örn. : nġ > ñ , tş > ç , nd , ... vbg.).
$\uparrow$	$\uparrow$ x	: “x”, “y” ile “z” arasına girer vy arasında türer. (örn. : ortaøca > ortanca “ortanca” < orta+//[sı]+n+//+ca (?) / < frn. hortensia , ... vbg.).
$ \dots \leftrightarrow \dots $	: $ x \leftrightarrow y $	: Söz konusu öge, “x” ve “y” kesimleri / bölgeleri de dahil “x” ile “y” arasındaki kesimde / bölgede yer alır. (örn. : <u>2. aşamada seslerin çıkakları</u> : çift dudak ↔ dış dudak ; dış ↔ dış etil ; ön damak ↔ orta damak ; art damak ↔ gırtlak ; ... vbg.).

Σ : **‘toplam’**³¹
: $i = 1$ ’den n ’ye kadar “x”lerin toplamı.

Π : **‘çarpım’**³²
: $i = 1$ ’den n ’ye kadar “x”lerin çarpımı.

! : $n!$ **‘faktöriyel’** hesabı³³
: 1’den n ’ye kadar sayıların çarpımı.

I : $I(E)$: “E” olayının **‘bilişimsel deger’**i³⁴.

²⁹ **benzeşme** : frn. assimilation ,

³⁰ **benzerliğini bozma** : frn. dissimilation ,

³¹ **toplam** (özel ilişki içinde olan öğelerin toplamı) : ing. n-arity summation.

³² **çarpma** (özel ilişki içinde olan öğelerin çarpımı) : ing. n-arity product.

³³ **faktöriyel hesabı** : ing. factorial , frn. factoriel.

P : $I(MB)$: ‘Anlamli birliktelikleri’nin ‘sıra değiştirme’-
siyle ilgili ‘bilifimsel deęer’i.
: $P(E)$: “ E ” olayının gerçekleşme ihtimali.

$$I(E) = -\log_n \frac{1}{P(E)}$$

$$I(MB) = -\log_n \frac{1}{m!(MB)}$$

Sonuçlar, $n = 2$ için BIT

$n = 10$ için HARTLEY

$n = e$ için NAT

olarak elde edilir. Yaygın olarak “BIT” kullanılır.

---

³⁴ **bilifimsel deęer** : enformatif deęer ; *ing.* informative value, *fn.* valeur informative.

DİLBİLGİSİ KATEGORİLERİ İLE İLGİLİ KISALTMALAR

- +tF-** : Tasviri Fiil eki. (örn. : gel-///-e_**bil**-//... , ver-///-i_**ver**-//... , düşün-///-e_**dur**-//... , uyu-///-ya_**kal**-//... , ... vb.)
- +yF-** : İsimden Fiil yapan Yardımcı Fiil. (örn. : adam+ø_**ol**-//... , hasta+ø_**et**-//... , huy+ø_**ed-in**-//... , namaz+ø_**kıl**-//... , dert+ø_**ey+le**-//... , yol+ø_**yap**-//... , ... vb.)
- blz** : bulunulan (şimdiki) zaman ‘**fiilden geçici isim eki / edatı**’ (-fgi+ ⇒ -gi+ = -blz+...);
- fgi** : ‘**kalıcı fiil**’lerden (F-) ve ‘**fiil deyimleri**’inden (FD-) ‘**geçici isim**’ yapan ‘**ek**’ (FGİ+ ⇒ Gİ+...)
- g** : *GDB.* : zarf-fiil / gerundium eki.
- gçz** : geçmiş zaman ‘**fiilden geçici isim eki / edatı**’ (-fgi+ ⇒ -gi+ = -gçz+...);
- gi+** : ‘**fiil deyimi**’inden (FD-) ‘**geçici isim**’ yapan ‘**ek**’ (FGİ+ ⇒ Gİ+...) : (*GDB.* : ...-m+... : mastar / infinitif ; ...-p ... : partisip / sıfat-fiil ; ...-g ... : gerundium / zarf-fiil ekleri.) .
- glz** : gelecek zaman ‘**fiilden geçici isim eki / edatı**’ (-fgi+ ⇒ -gi+ = -glz+...);
- hrz** : her zaman (geniş zaman) ‘**fiilden geçici isim eki / edatı**’ (-fgi+ ⇒ -gi+ = -hrz+...);
- ism** : ‘**fiil**’in tamlanan ‘**isim**’ hali. (*GDB.* : ‘**isim-fiil** (mastar (isim-fiil), partisip (sıfat-fiil), gerundium (zarf-fiil)) .
- m+** : *GDB.* : (fiilden yapılmış) isim-fiil eki .
- nf-** : ‘**fiil tamlanan tabanı eki**’ – vy ‘**tamlanan fiil hali**’ – eki. -nf- = { -ø- }.
- nn** : nitelenen fiil hali. -nn = { -m }.
- ny** : niteleyen fiil hali – ‘zarf-fiil (gerundium) hali’ – . -ny = { -p , -g }.

- p : *GDB.* : sıfat-fiil / partisip eki .
 -sft : ‘fiil’in tamlayan ‘sıfat-fiil (partisip)’ hali ,
 -szl : sözlük hali ;
 -tb- : fiil tabanı.
 -tnn : tamlanan hali ;
 -tyn : tamlayan hali ,
 -zrf : ‘fiil’in tamlayan ‘zarf-fiil (gerundium)’ hali ,
 ...+//+km+... : **İsim Tabanı**³⁵ (kemiyet / nicelik) eki.

Genel isim tabanı : +ign = {...+//+Ø+... , ...+//+...} ;

Tekil isim tabanı : +itk = {...+//+Ø+... , ...+//+...} ;

Çogul isim tabanı : +içk = {...+//+lAr+...} .

(örn. : ev+//+Ø, ev+//+ler, ev+//+Ø, ... vb.)

- ...+f-//... : **İsimden Fiil yapan ek.** (örn. : gerek+Ø-//... , baş+la-//... , boş+a-//... , boş+la-//... , yaş+ar-//... , boş+a-l-//... , göz+e-t-//... , az+ı+m+sa-//... , ... vb.)

- ...+i+//... : **İsimden İsim yapan ek.** (örn. : *gö-z+Ø//... , tuz+luk+//... , boya+cı+//... , yavru+ca+k+//... , din+da+ş+//... ; hakim+iyet+//... , dahil+iye+//... , tazmin+at+//... , gül+istan+//... , iyi+// , tuz+lu+//... , kış+lık+//... , bil-gi+siz+//... , ulus+al+//... , kır+sal+//... , iki+nci+//... , iki+z+//... , on+lu+//... , altı+şar+//... , ev+de+ki+//... , azim+kâr+//... , dahil+i+//... , ... vb.)

- ...-//+e : **Emir eki.**

(örn. :

gel-//+Ø < gel-//-Ø -Ø+Ø-Ø+Ø Ø Ø ,
 gel-//+me-//+Ø < gel-//+me-Ø+Ø-Ø+Ø Ø Ø ,
 gel-//+Ø sen e < gel-//+Ø -Ø+Ø-Ø+Ø sen e ,
 gel-//+Ø sen øiz e < gel-//+Ø -Ø+Ø-Ø+Ø sen øiz e ,
 gel-//+in < gel-//+Ø -Ø+Ø-Ø+in Ø Ø Ø ,
 gel-//+inøiz < gel-//+Ø -Ø+Ø-Ø+in Ø øiz Ø ,
 gel-//+sin < “gel-//+Ø -Ø+Ø-Ø+Ø Ø Ø”

³⁵ **isim tabanı** : *ing.* nominal basis ; *frn.* base nominale .

[de-///+ø on+a] sin ("Gel!" de ona **sen**.) ya da
'gel-///-me+si+n+i söyle-///+ø o+n+a] sin (
Gelmesini söyle ona **sen**.)’,

gel-///-me-///+sin < "gel-///-me-ø+ø-ø+ø ø
ø" [de-///+ø on+a] sin ("Geme!" de ona **sen**.)
ya da 'gel-///-me-me+si+n+i söyle-///+ø o+n+a]
sen (Gelmemesini söyle ona **sen**.)’, ... vb.)

...-//fe-... : **Fiil Tabanı**³⁶ (keyfiyet / nitelik) eki.

Yansız fiil tabanı : -fys- = {...-//ø-... , ...-///-...}

Edimli fiil tabanı : -fel- = {...-//ø-... , ...-///-...}

Edimsiz fiil tabanı : -fes- = {...-//mA-...}.

(örn. : oku-//ø-... , oku-t-//ma-... , az+ımsa-//ø-... ,
az+ımsa-//ma-... , ... vb.)

...-f-//... : **Fiilden fiil yapan ek**.

(örn. : gör-ø-//... , gör-üş-//... , düş-ür-//... ,
ara-n-//... , aç-tır-//... , ak-ıt-//... ,
gör-üş-tür-t-//... , ... vb.)

...-i+//... : **Fiilden İsim yapan ek**. (örn. : tat-ø+//... , kaz-ma+//... ,
biç-me+//... , ye-mek+//... , kay-ık+//... , yaz-ı+//... ,
bak-ım+//... , bıç-kı+//... , biç-ki+//... ,
gez-in-ti+//... , ek-in+//... , bık-kın+//... ,
ger-gin+//... , yak-acak+//... , çalış-kan+//... ,
yık-ıl-gan+//... , yaz-ar+//... , tüken-me-z+//... ,
yat-ay+//... , iyi+ø+//... , iyi+ce+//... , asl+en+//... ,
... vb.)

...-kp+... : **Kip eki**.

...-kpz[aman] : **Zaman kipi ekleri**: (bildirme (*muzari*) kipi (-kp_m) =
{-ø+}; emir (-kp_e) = {-ø+}); anlatım (*hikâye*) kipi
(-kp_h) = {-d+}; söylenti (*rivayet*) kipi (-kp_r) =
{-mİş+}; koşul (*şart*) kipi (-kp_ş) = {-sA+} (örn. :
oku-///-yor+//+ø-ø+um , güzel+///+ø-ø+im,
oku-///-ø+//+ø-ø+ø , oku-///-yor+//+ø-d+u+n,
güzel+///+ø-d+i+n , oku-///-r+//+ø-muş+ø,
güzel+///+ø-miş+ø , oku-//ma-yacak+//+ø-sa+m,
güzel+///+ø-se+m , ... , vb.)

[FD-]-g : **Zarf-Fiil**³⁷ geçici isim eki. (örn. : bil-///-erek+ø ,

³⁶ **fiil tabanı** : *ing.* verbal basis ; *frn.* base verbale .

	bil-//me-yerek+ø , oku-///-yup+ø [yaz-...] , gör-//me-yince+ø [şaşır-...] , gid-///-e+li+ø , gör-///-e+ø gör-///-e+ø [öğren-...] , gel-///-e [bil-...] , gel-//me-yi [ver-...] , anla-// <u>ma-ø+dan</u> , anla-///-ma+//+dan , ... vb.)
[FD-]-m	: İsim-Fiil ³⁸ geçici isim eki. (örn. : oku-///- <u>ma</u> +... , kaz-///- <u>ma</u> +... , gel-///- <u>me+k</u> +... , gel-///- <u>iş</u> +... , gel-//me- <u>yiş</u> +... , bil-//me- <u>me+k</u> +... , bil-///- <u>se</u> +//+k , yaz-//ma- <u>d+l</u> +//+m , ... vb.)
[FD-]-p	: Sıfat-Fiil ³⁹ geçici isim eki. (örn. : oku-///- <u>yan</u> +ø , tanı-///- <u>d+l+k</u> +ø , çiz-///- <u>miş</u> +//+ø-miş+ø , başla-///- <u>r</u> +//+ø-ø+sın , gid-///- <u>i+yor</u> +//+ø-ø+um , git-//me- <u>me+li</u> +//+ø-ø+sin , ... vb.)
[İ+]+is	: İsim hali eki. (örn. : ev+///+ø+ , , ... vb.)
[İ+]+sf	: Sıfat hali eki. (örn. : ev+//+li+ø , , ... vb.)
[İ+]+zr	: Zarf hali eki. (örn. : ev+//+ci+ø , , ... vb.)
[+e-]-p	: ‘ Ek-fiilin sıfat-fiili ’. (örn. : oku-///-r+ø+ol-///- <u>an</u> +ø adam+//... ≅ oku-///- <u>yan</u> +ø adam+//... ; oku-//ma-miş+ø+ol-///- <u>an</u> +ø adam+//... ≅ oku-//ma-miş+ø adam+//... , ... vb.)
+ayr	: ayrılma hali ,
+bgl	: bağlaç hali.
+blm	: bulunma hali.
+bln	: belirtilen hali.
+brb	: beraberlik hali.
+bt	: belirten hali eki (+ø+Iñ , +n+Iñ)
+btn	: belirten hali ,
+c	: ‘ İhtimal vurgulama ’ eki ⁴⁰ (...+DIr.). (örn. : [ben+ø] güzel+ø değil_i-miş+im+ø. // [belki de, ben+ø] güzel+ø değil_i-miş+im+dir. ; hava+ø güzel+ø değil_i-miş+ø+ø. ; hava+ø güzel+ø-ø-ø+ø+ø. // hava+ø güzel+ø-ø-ø+ø+dir. ; [belki de, sen+ø]

37 **zarf-fiil / ulaç** : *ing.* gerund ; *frn.* gérondif ; *alm.* Gerundium .

38 **isim-fiil / eylemlilik / mastar** : *ing.* infinitive ; *frn.* infinitif ; *alm.* Infinitiv .

39 **sıfat-fiil / ortaç** : *ing.* participle ; *frn.* participe ; *alm.* Partizip .

40 **ihtimal vurgulama eki / koşaç** : *ing.* copula ; *frn.* copule ; *alm.* kopula .

	çalış-// -miş+ø_ø-ø+sın+dır. ; ... vb.)
+cdö	: cümle dışı öge hali
+çkm	: çıkma hali ,
+e-	: ‘ Ek-fiil ’ (yüklem fiili oluşturucusu; <i>osm.</i> cevher fiili ⁴¹ ; <i>ytç.</i> ekeylem : <i>etç.</i> /+er-/ > /+ir-/ > STT /+i-/ > /+ø-/ > /+y-/ ; ayrıca bazı hallerde “ ol- (< <i>etç.</i> bol-)” ve “ bulun- ” fiillerinin de bu görevi yüklediği görülür.)
+e-g	: ‘ Ek-fiilin zarf-fiili ’. (örn. : oku-// -yor+//+ø-ken , yorgun+ø değil+//+ø-ken , yorgun+ø ol-// -unca ... ≅ yorgun+// ø+//+ø-ken, ... vb.)
+ekl	: eklik hali ,
+g	: Tür ⁴² (<i>frn.</i> genre) eki : (eril, dişil, yansız, ... vb.) (örn. : ögre-n +ci+//+ø (<i>frn.</i> étudiant+//+ø // étudiant+//+e), çocuk+//+ø, kurt+//+ø, kitap+//+ø, ... vb.)
+gi+	: ‘ isim deyimi ’nden (İD +) ‘ geçici isim ’ yapan ‘ ek ’ (İGİ + ⇒ Gİ +...) : (<i>GDB</i> : ...+is+... : isim ; ...+sf ... : sıfat ; ...+zr ... : zarf ekleri.)
+grc	: görece hali ,
+he	: İsim Hal eki :
+htp	: hitap hali ,
+i+...	: ‘ fiil deyimi ’nden (FD -) vy ‘ isim deyimi ’nden (İD +) yapılmış ‘ geçici isim ’in (Gİ +...) ‘ tamlanan isim ’ (İ +)hali’.
+igi	: ‘ kalıcı isim ’lerden (İ) ve ‘ isim deyimleri ’nden (İD -) ‘ geçici isim ’ yapan ‘ ek ’ (İGİ + ⇒ Gİ +...)
+ilg	: ilgi hali .
+is	: ‘ isim ’in tamlanan ‘ isim ’ hali. (<i>GDB</i> : ‘ isim , sıfat , zarf).
+iy	: İyelik hali ekleri : ‘ genel belirleyici ’ olarak ‘ iy ’ olan ‘ varlık ’ı işaret eden ek. (+şh+ilg) :
	+iy-ø = { +ø+ } (< ø+ø+ø) (iyesi belirsiz) ;
	+iy-11 = { +m+ } (< b+n+im) ,

⁴¹ **cevher fiili** : *ing.* substantive verb ; *frn.* verbe substantif.

⁴² **keyfiyet** : *ing.* genre ; *frn.* genre . *alm.* Genre .

	+iy-12 = { + m+Iz + } (< b+z+im) ;
	+iy-21 = { + ñ + } (< s+n+iñ) ,
	+iy-22 = { + ñ+Iz + } (< s+z+iñ) ;
	+iy-3 = { + ø + , + ñ + } (< ø+n+Iñ) ;
+iye	‘ iyelik ’ hali.
+nc	: niceleyen isim hali – ‘sıfat hali’ –. +nc = { +sf , +zr }.
+ncn	: nicelenen hali ,
+ncy	: niceleyen hali ,
+ni+	: ‘ isim tamlanan tabanı eki ’ – vy ‘ tamlanan isim hali ’ – eki. +ni+ = { +ø+ , +sI+ }.
+nn	: nitelenen isim hali. +nn = { +i }.
+nsn	: nesne hali eki ,
+ntn	: nitelenen hali ,
+nty	: niteleyen hali ,
+ny	: niteleyen isim hali eki – vy ‘sıfat hali eki (+sf) / zarf hali eki’ (+zr) –. +ny = { +sf , +zr }.
+özn	: özne hali eki ,
+s ...	‘ fiil deyimi ’nden (FD-) vy ‘ isim deyimi ’nden (ID+) yapılmış ‘ geçici isim ’in (GI+...) ‘ tamlayan sıfat (S) hali ’.
+sf	: sıfat hali eki,
+sft	: ‘ isim ’in tamlayan ‘ sıfat ’ hali ,
+snr	: sınırlama hali ,
+ssl	: seslenme hali ,
+szl	: sözlük hali ,
+ş	: Kişi (Şahıs) eki : ‘ genel belirleyici ’ olarak ‘ özne ’ olan ‘ varlık ’ı işaret eden ek. (+ş+k : +ş11 (konuşan tek) = { +yIm , + ^o m } , +ş12 (konuşan çok) = { +yIz , +lIm , + ^o k } ; +ş21 (dinleyen tek) = { +sIn , + ^o ñ , +ø } , +ş22 (dinleyen çok) = { +sIn+Iz , + ^o ñ+Iz } ; +ş3 (hakkında konuşulan) = { +ø }).
+şh	: ekleşmiş şahıs zamiri
+tb+	: İsim tabanı.

+tfl-	: tamlanan ‘ fiil ’ hali ,
+tis	: tamlanan ‘ isim ’ hali ;
+tm	: Tümleç hali (Tmç) eki.
+tmç	: tümleç hali ,
+tnn	: tamlanan hali ,
+tsf	: tamlanan ‘ sıfat ’ hali ,
+tyn	: tamlayan hali ,
+tzt	: tamlanan ‘ zarf ’ hali ,
+vrl	: varlık hali ,
+vrm	: varma hali / verme hali ,
+vst	: vasıta hali ,
+yi	: yüklem ismi hali eki ,
+yis	: yüklem ismi hali ,
+ykl	: yokluk hali ,
+ykl	: yüklem hali ,
+ykş	: yaklaşma hali ,
+yns	: yansız hali ;
+ypl	: yapılma hali ,
+zr	: zarf hali eki ,
+zr ...	: ‘ fiil deyimi ’nden (E-) vy ‘ isim deyimi ’nden (İ+) yapılmış ‘ geçici isim ’in (Gİ +...) ‘ tamlayan zarf (Z) hali ’ eki.
+zrf	: ‘ kılış ’ı (fiil)’ vy ‘ oluş ’u (sıfat) tamlayan ‘ zarf ’ hali.
⌘ çe ⌘	: Dilbilgisi ögesi (DBÖg) ⁴³ olarak ‘ çekim eki ’ ⁴⁴ .
⌘ e ⌘	: Dilbilgisi ögesi (DBÖg) olarak ‘ ek ’ ⁴⁵ .
⌘ ye ⌘	: Dilbilgisi ögesi (DBÖg) olarak ‘ yapım eki ’ ⁴⁶ .
⌘ gb	: Genel belileyici ek ; Çekim ekleri ve edatlar.

⁴³ **dilbilgisi ögesi** (DBÖg): *ing.* grammeme , *frn.* grammème.

⁴⁴ **çekim eki** : *ing.* inflectional suffix ; *frn.* suffixe inflexionnel .

⁴⁵ **ek / takı** : *ing.* suffix , particule ; *frn.* suffixe , particule ; *alm.* Suffix , Partikel .

⁴⁶ **yapım eki** : *ing.* derivational suffix ; *frn.* suffixe dérivationnel .

- ƒgn : Genel niteleyici ek ; Yapım ekleri ve edatları.
- ...Ç : ... Çekirdegi⁴⁷. ‘**tamlayan**’larından soyutlanmış ‘**tamlanan**’.
 (örn. : SÖgÇ : ... TAM+la-n-//-an ...
 (< ... TAM+// ...);
 TmÇ : ... tam+la-//-ma ÇEKİRDEK+//+ler+i ...
 (< ... ÇEKİRDEK+// ...);
 ... bizim çıkmaz SOKAK+//+ı+mız+da ... ;
 (< ... SOKAK+// ...);
 ... sokakta OYNA-//-yan ... ;
 (< ... OYNA-// ...);
 ... top OYNA-//-mak+ta ... ;
 (< ... OYNA-// ...);
 CÇ : Sokakta top oynayan ÇOCUK+//+lar,
 komşunun CAM+//+ı+n+ı KIR-//-mış+//+lar.
 (< ... ÇOÇUK+// ... , ... CAM+// ... , ... KIR-// ...); ... vb. ;
 ÖÇ : Sokakta top oynayan ÇOCUK+//+lar,
 komşunun camını kırdılar.
 (< ... ÇOÇUK+// ...); ... vb. ;
 YÇ : Sokakta top oynayan çocuklar, komşunun
 camını [cam+ø] KIR-//-ø-d+ı+//+ø-ø+ø+lar.
 (< ... KIR-// ...); ... vb.)
- ...Öb : ... Öbegi⁴⁸. Bk. : ...T ; (örn. :
 AÖb : Anlamli Öbegi / Açıklayıcı Öbegi ;
 HtÖb : Hitap Öbegi ;
 ÖzÖb : Özne Öbegi ;
 YkÖb : Yükleme Öbegi ;
 TçÖb : Tümleç Öbegi ; ... vb.
 Her ‘öbek’te aynı dizi ögesinden bir vy daha çoğu yer

⁴⁷ çekirdek : *ing.* kernel , *fın.* noyau .

⁴⁸ öbek : *ing.* group , *fın.* groupe .

alabilir.

(örn. :

(HtÖb (HtTk (Ht : Arkadaşlar))), [Siz] buraya gelin. ;

(HtÖb (HtTk₁ (Ht₁ : Sayın meslektaşlarım)),

(HtTk₂ (Ht₂ : sevgili öğrencilerim))),

önce hepinize “hoş geldiniz” diyor ; sözlerime başlıyorum ... ;

(ÖzÖb (ÖzTk (Öz : Ali))) ders çalışıyor. ;

(ÖzÖb (ÖzTk (Öz : Sokakta top oynayan çocuklar)))
komşunun camını kırdılar. ;

(ÖzÖb (ÖzTk₁ (Öz₁ : Ali)) ,

(ÖzTk₂ (Öz₂ : Ahmet)) , [/ve]

(ÖzTk₃ (Öz₃ : Fatma))) bahçede geziniyor. ;

Çocuklar,

(YkÖb (YkTk₁ (Yk₁ : çayırda çimenlerin üstünde top
oynuyor[+lar+Ø-d+1+Ø])),

(YkTk₂ (Yk₂ : yuvarlanıyor[+lar+Ø-d+1+Ø])) ,

[/ve]

(YkTk₃ (Yk₃ : itişip tepişiyorlar+Ø-d+1+Ø))). ;

...

Sokakta top oynayan çocuklar, (TçÖb (TçTk (Nsn : yolumu)))
kesti. ;

[Siz] (TçÖb (TçTk₁ (Müşteri (Nsn₁ : dosyalarını))) ,

(TçTk₂ (adres (Ns₁₂ : defterlerini))) , [/ve]

(TçTk₃ (ortada bırakılmış (Ns₁₃ : kitapları))))
yerlerine koydunuz mu? ; ... vb.)

...Ög

: ... Öge , ... Ögesi , (örn. :

CDÖg : ‘[Çekirdek] Cümle Dışı Öge ;

CIÖg : ‘[Çekirdek] Cümle İçi Öge ;

HtÖg : Hitap Ögesi ;

...Tk

: ... Takımı / ... birlikteligi ⁴⁹. Bk. : ...Öb ; (örn. :

(HtTk (Ht : Çocuklar)), [Siz] buraya gelin. ;

⁴⁹

takım : *ing.* set , *frn.* ensemble ./ birliktelik : *ing.* cooccurrence .

(HtTk₁ (Ht₁ : **Ali**)),
 (HtTk₂ (Ht₂ : **Ahmet**)),
 (HtTk₃ (Ht₃ : **Fatma**)), [siz üçünüz] niçin geciktiniz? ;
 Ey (HtTk (Ht : **Türk gençliği**)), birinci vazifen ... ; ...
 vb. ;
 (ÖzTk (Öz : **Ali**)) ders çalışıyor. ;
 (ÖzTk₁ (Öz₁ : **Ali**)),
 (ÖzTk₂ (Öz₂ : **Ahmet**)) , [/ve]
 (ÖzTk₃ (Öz₃ : **Fatma**)) bahçede geziniyor. ;
 (ÖzTk (Öz : **Sokakta top oynayan çocuklar**)),
 komşunun camını kırdı[lar]. ; ... vb. ;
 Çocuklar (TçTk (YrTç : **çayırda**[+ki] **çimenlerin üstünde**)) top oynuyor. ;
 Çocuklar (TçTk₁ (YrTç₁ : **çayırda**)),
 (TçTk₂ (YrTç₂ : **çimenlerin üstünde**)) top oynuyor. ;
 Kitaplar (TçTk₁ (YrTç₁ : **koltukların üzerine**)),
 (TçTk₂ (YrTç₂ : **masanın altına**)) , [/ve]
 (TçTk₃ (YrTç₃ : **şöminenin önüne**)) atılmıştı. ; ... vb. ;
 Semtin bütün çocukları, (YkTk₁ (Yk₁ : **çayırda çimenlerin üstünde top oynuyor**[+lar+ø-d+1+ø])),
 (YkTk₂ (Yk₂ : **yuvarlanıyor**[+lar+ø-d+1+ø])) , [/ve]
 (YkTk₃ (Yk₃ : **itişip tepişiyorlar**+ø-d+1+ø)). ; ... vb. ;
 Bugün, (NsTk (Ns₁ : **dün verdiginiz yazıyı**))
 okudum. ;
 (NsTk₁ (Ns₁ : **Müşteri dosyalarını**)) ,
 (NsTk₂ (Ns₂ : **adres defterlerini**)) , [/ve]
 (NsTk₃ (Ns₃ : **ortada bırakılmış kitapları**)) yerlerine
 koydunuz mu? ; ... vb. ;

•**F-** : ‘Sözlük ögesi’ (SÖg) olarak ‘sözlük hali’ndeki ‘•**Fiil** (‘kılış adı’)’ •**F-** ⇒ F-//–szl . (örn. : •**giI-** , •**bit-** , ... vbg.)

•**İ+** : ‘Sözlük ögesi’ (SÖg) olarak ‘sözlük hali’ndeki ‘•**İsim**

- (‘oluş adı’) •İ+ ⇒ İ+//+szl . (örn. : •kitaP+, •kutUP+, •kat+, ... vbg.)
- A : Açıklayıcı ⁵⁰ . (örn. : Evimde, [yani] en sevdiğim ortamda, çalışıyorum. ; Atatürk’ümüzü, [yani] Cumhuriyetimizin kurucusunu, Dünya durdukça saygıyla anacağız. ; ... vb.)
- A... : Anlamli ... .
- B : Bağlaç. (örn. : ve , ile , ya ... ya ... , gerek ... gerek ... , ne ... ne ... , hem ... hem ... , ... dA ... dA , ... mI ... mI , ... vb.)
- B... : Belirtme.
- Bg... : örn. : BgÖg : Bağlaç ögesi.
- Bgl : Bağlaç.
- Bl : Belirten (‘belirtme (Bl) sıfatı’ (S1))
- BLN : Belirtilen.
- BTN : Belirten.
- C : Cümle. (örn. : (C (ÖÖ (ÖT (Sokakta top oynayan çocuklar))), (YÖ (YT (komşunun camını kırdılar)))). ; ... vb.)
- CBE (E22) : Cümle Başı Edatı. (örn. : Cevap veremiyorsun. **Çünkü**, sorumu anlamadın. ; Okudum. **Ama**, pek anlamadım. ; Söylemek kolay. **Fakat**, yapmak zor. ; **Ey** Türk gençliği, birinci vazifen ... ; ... vb.)
- CÇ : Cümle Çekirdeği. ‘Belirtme zafları’ndan (Z1) yani ‘Tümleç’lerinden (Tmç) soyutlanmış ‘yüklem’ (YF-kp+ş ⇒).
(örn. : gel-///-d+i+//+ø-ø+m; aç-///-mış+//+ø-t+1+k;
güzel+//+ø-ø+ø.; güzel+//+ø-d+i+ø;
oynu-///-yor+lar+//+ø-d+1+ø; ... vb.)
- CD... : ‘[Çekirdek] Cümle Dışı ... .
- Cİ... : ‘[Çekirdek] Cümle İçi ... .
- CSE (E22) : Cümle Sonu Edatı vy Eki. (örn. : Cevap veremiyorsun **ki**, soru sorayım. ; Sorumu anladın **ml**, cevap verirsin. ; Bu yazıyı okudum

⁵⁰ açıklayıcı : *ing.* appositive ;

- da** , pek anlamadım. ; Söylemek kolay+**dır** , fakat yapmak zor. ; ... vb.)
- Ç... : Çekirdek.
- ÇC : Çekirdek cümle. Cümlenin ‘**durum**’ ve ‘**baglam**’ından soyutlanmış hali. (TYF–kp+ş). Böyle bir cümle, artık, bir ‘**ifade**’ değil, bir ‘**ifade olma**’ adayıdır.
- (örn. :
... “ikisi de aynı anda geldi.” ... vb. Cümleler, “kimler?, neler?, ne zaman?, nereden?, nerede?, nasıl?, neden?, niçin?, ...” vb. soruların cevapları bilinmediği yani bir ‘**metin**’in içine ekilmediği sürece, bir ‘**ifade**’ değil, sadece bir ‘**ifade olma**’ adayıdır.)
- DTÇ : **Diger Tümleçler**. Özne (Özn) , Zaman (Zmn) , Yer (Yer) , Belirtili Nesne (Nsn) dışındaki diger ‘**Tümleç**’ler : {DTÇ} = {{KTÇ} , {} , {STÇ} , {VTÇ} , ... vbg.}
- (örn. : **Kendisini sıırılsıklam ıslatan yagmura ragmen** beni görmege geldi. ; ... vb.)
- E : ‘**Sözlük ögesi**’ (Sög)⁵¹ olarak **Edat**.
- E1 : Sona getirilen **Edat**.
- E12 (SÇE) : **Son Çekim Edatı / İlişki Edatı, İlgeç**. (örn. : Ali+///+ø **Ø** geliyor. , Ali+///+ø **bile** geliyor. , Ali+///+ø **dahi** geliyor. , Ne+///+ø **diye** bekliyorsun? , güzel+ø **Ø** çalışıyor. , arı+///+ø **gibi** çalışkan bir öğrenci... , Sen+//+iñ **için** geldim. , ben+//+im **yüz+ü+m+den** olmuş bir iş ... , o+//+nuñ **hakk+ı+n+da** ... , masa+///+nıñ **üst+ü+n+de** ... , Ban+//+a **Ø** bak. , Ev+//+e **kadar** git. , Ban+//+a **ait** bir kitap ... , rüzgâr+//+a **ragmen** gitti. , Ali+//+ye **göre** iş ... , edebiyat+//+a **dair** bilgiler ... , okul+//+dan **Ø** geliyor. , bu+//+n+dan **sonra** ... , sen+//+den **başka** ... , biz+//+den **evvel** ... , kim+//+den **önce** ... , dün+//+den **beri** ... , baş+//+ı+n+dan **itibaren** ... , ben+//+im+le **Ø** gel. , bu+//+n+uñ+la **beraber** ... , ben+//+im **için** de mi söylü–//–yor+//+lar. ; ... vb.)
- E13 : Onaylama / Degilleme **Edatı**. (örn. : iyi+ø **Ø** // iyi+ø **değil**; ... vb.)
- E14 : Katma **Edatı**. (örn. : Ben+ø **Ø** geldim. // Ben+ø **de** geldim. ; ... vb.)

⁵¹ **sözlük ögesi** (Sög) : *ing.* lexeme ;

- E15 : Soru Yönlendiricisi vy Vurgulama Edatı. (örn. : Sen+ø Ø geldin. // Sen+ø **mi** geldin? ; Sen+ø de geldin **mi**, gideriz. ; ... vb.)
- E2 : Öne getirilen Edat.
- E21 : Cümlemsi / Ünlem. (örn. : **ya** , **ah** , **ha** , **evet** , **hayır** , **tt tt** , **vah vah** , **bilakis** , **aks+i+n+e** , **ol-ur** , **ol-d+u** , **tamam**, ... vb.)
- E22 (CBE) : Cümle Başı Edatı. (örn. : **fakat** , **ama** , **yine** , **artık** , **hatta** , **işte** , **ancak** , **mesela** , **belki** , **eger** , ... vb.)
- F- : Fiil , Kılış adı.
- E- : Varsa ‘**zarf**[lar]ı ile birlikte **Fiil** , Kılış adı.
- F1-//... : Geçişsiz **Fiil**. (örn. : **gel-//...** , **git-//...** , **gir-//...** , **çık-//...** , **uyu-//...** , **yıka-n-//...** , **boş+a-l-//...** ; **ne yap-//...** , **ne ol-//...** , ... vb.)
- F2-//... : Geçişli **Fiil** (örn. : **de-//...** , **söyle-//...** , **gör-//...** , **bak-//...** , **sev-//...** ; ne[+yi] **ne yap-//...** , **ne et-//...** , ... vb.)
- FD-** : **Fiil Deyimi** (Nicelenmiş ve Nitelenmiş **Fiil Tabanı**).
- FGİ+** : **Fiil**’den **Geçici İsim**.
- FKİ+** : **Fiil**’den **Kalıcı İsim**.
- Ft-** : **Fiil tabanı**.
- G : **Zarf-fiil / Ulaç**⁵². (örn. : **gel-///-erek** , **gel-//me-yip** , **gör-///-ünce** , **bil-///-e bil-///-e** , ... vb.).
- Gİ+** : **Geçici İsim**.
- Ht... : **örn. : HtÖg : Hitap** (vy Seslenme) ögesi.
- Htp : **Hitap**.
- İ+** : **İsim**, Oluş adı.
- İ+** : Varsa ‘**sıfat**[lar]ı ile birlikte **İsim** , Oluş adı.
- İ1+//... : **Özel İsim**. (örn. : [Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu] **Atatürk+//...** ; [Dogu Anadoludaki şehir] **Erzurum+//...** ; **TÜ**[rkiye] **Bİ**[limsel] **T**[eknik] **A**[raştırma] **K**[urumu]+//... ; [bu] **kitap+//...** , [benim] **kitap+//...** , **kitap+//**[+lar+ı+m]... , [... **masanın üstündeki**] **kitap+//...** ; ...

⁵² **zarf-fiil / ulaç** : *ing.* gerund ;

	vb.)
İ2+//...	: Genel İsim. (örn. : kitap+//... , okul+//... , ordu+//... , kedi+//... , Ali+//... , Ayşe+//... , ... vb.)
İD+	: İsim D eyimi (Nicelenmiş ve Nitelenmiş İsim Tabanı).
İGİ+	: İsim'den G eçici İsim.
İKİ+	: İsim'den K alıcı İsim.
İt+	: İsim t abanı.
KF-	: K alıcı F iil. (<i>GDB.</i> : kelime 'kök' ve 'köken'lerinden işlek 'yapım ekleri'yle türetilmiş ve 'sözlük'te yer almış vy alması gereken) 'kalıcı söz ögesi' (KSÖg) 'fiil'.
KFD-	: K alıcı F iil D eyimi.
Kİ+	: K alıcı İsim. (<i>GDB.</i> : kelime 'kök' ve 'köken'lerinden işlek 'yapım ekleri'yle türetilmiş ve 'sözlük'te yer almış vy alması gereken) 'kalıcı söz ögesi' (KSÖg) 'isim'.
KİD+	: K alıcı İsim D eyimi.
KSÖg	: Kalıcı Söz Ögesi' (KSÖg) Bir dilin 'anlambirim'lerinin (anlam monemi) ve 'görevbirim'lerinin (görev monemi), 'sözdizimi' (morfe dizimi) düzeyindeki, o dilin 'sözlük'ünde ve 'eklik'inde yer almış olmaları vy almaları gereken karşılıkları : 'biçimbirim' (morfe) : <i>ing.</i> morpheme ; <i>frn.</i> morphème.
M+	: İsim-Fiil / Eylemlilik / M astar ⁵³ . (örn. : biç-// -me+//... , çalış-// -ma+//... , biç-// -me-me+//... , çalış-// -ma-ma+//... , biç-// -mek+//... , çalış-// -mak+//... , biç-// -me-mek+//... , çalış-// -ma-mak+//... , biç-// -iş+//... , çalış-// -ı+//... , biç-// -me-yiş+//... , çalış-// -ma-yış+//... , ... vb.)
Ncl	: Niceleyen ('niceleme (Ncl) zarfı' (Z21) , 'niceleme (Ncl) sıfatı' (S21)).
Ncn	: Nicelenen
Nft-	: Nitelenmeye hazır 'fiil tamlanan tabanı'.
Nit+	: Nitelenmeye hazır 'isim tamlanan tabanı'.
Ns...	: Nesne ... . (örn. : Nsİ+ 'Nesne İsmi').
Ns1	: Belirli Nesne ('niteleme (Nt) 'tümleci'). (örn. : [Ali]

⁵³ isim-fiil / mastar : *ing.* infinitive ;

	ders+//+i+n+i [[ders] çalış-///-mış [öğrenci]]. ; [Ben] kitab+//+ı+m+a [[kitab+//+a] bak-///-ıyor+//+um.]; ... vb.)
Ns2	: Belirsiz Nesne (' niteleme (Nt) 'zarfi'). (örn. : [Ben] ders+//+ø [çalış-///-ma-yacak [öğrenci] değil+//+im.]; ... vb.)
Nsn	: Nesne. (duruma göre bir tür ' zarf ' ya da ' tümleç 'tir).
Nt1	: Niteleyen (' niteleme (Nt1) zarfi' (Z22), ' niteleme (Nt1) sıfatı' (S22)).
Ntn	: Nitelenen.
Ny1	: Belirtili İsim Tamlamasının Tamlayanı (bir tür ' belirtme sıfatı ')
Ny2	: Belitisiz İsim Tamlamasının Tamlayanı (bir tür ' niteleme sıfat ')
Öb	: Öbek, Öbegi.
Ög	: Öge.
Öz...	: Özne ... (örn. : Özİ+ 'Özne İsmi').
Öz1	: Belirli Özne (' niteleme (Nt) 'tümleci'). (örn. : [bizim] Ali [geldi.] ; [bugün] Hava+ø [güzel değil] ; Komşumuzun küçük kız [bahçedeki çiçekleri koparıyor.] ; [sözünü ettigimiz] Kuzular+//+ø [kırdan otluordu.] ; ... vb.)
Öz2	: Belirsiz Özne (' niteleme (Nt) 'zarfi'). (örn. : yagmur [yagar.] ; ateş [yanar.] ; kedi [+ler] [yogurt yemeyi sever.] ; kuşlar [uçar.] ; { hayvan , ... vbg.} [otlar.] ; { insan , ... vbg.} [düşünür.] ; hava [güzel olur.] ; bir kimse [bir yere gitse.] ; bir şey [iyi ol-] ; Ömür [biter.] ; yol [bitmez.] ; ... vb.)
Özİ+	: Özne İsmi. ' Özne Çekirdeği 'ni (ÖzÇ) oluşturan kalıcı vy geçiçi isim.
Özn	: Özne (duruma göre bir tür ' zarf ' (Z1) ya da ' tümleç 'tir (Tmç)). Bk. Öz.
P	: <i>GDB.</i> : Sıfat-Fiil / Ortaç ⁵⁴ .
P1	: Belirtme Sıfat-Fiilleri. (örn. : hangi işi yap-///-an+ø [kimse], kim olan-///-an+ø [kimse / şey], gel-///-en+ø [adam] , geç-///-en+ø [gün], gör-ün-///-ür+ø [ışık] , gör-ün-///-me-z+ø [adam] , [pek] eski-///-me-miş+ø [elbise], ... vb.)

⁵⁴ **sıfat-fiil / ortaç** : *ing.* participle ;

- P2 : **Niteleme Sıfat-Fiilleri.** (örn. : ne **yap-///-an+ø** [kimse / şey], **gel-///-en+ø** [yolcu] , **ak-///-ar+ø** [su] , **ak-///-acak+ø** [kan], ... vb.)
- S : Sıfat. **İ+///+sf** ⇒ S
- S1 : **Belirtme (B1) Sıfatları :**
- S11 : ‘Belirtili İsim Tamlaması’nın Belirteni – **Belirtme Sıfatları** –. (örn. : **ne[y]+ ///+iñ** [ne kutusu] , **kim+///+iñ** [can yoldaşı] ; **kitab+///+ıñ** [kitap kapagı] , **kedi+///+niñ** [kedi kuyruğu] , **Ali+///+niñ** [iş arkadaşları] , [onun] **ders+///+ler+i+n+iñ** [ders konuları] , [senin] [müzik] **ders+///+ler+i+ñ+iñ** [ders notları] , **ben+///+im** [can yoldaşım] , **siz+///+in** [ders kitabınız] , **bun+///+un** [can yoldaşı] , **bun+///+lar+ın** [can yoldaşı] , ... vb.)
- S12 : **İşaret Sıfatları.** (örn. : **hangi+ø** [ders] , **ne+re+///+de+ki+ø** [dolap] , **ø** (*ing. the , frn. le , la , les*) , **bu+ø** [kitap] , **şu+ø** [arkadaş] , **o+ø** [çocuk] , **o+ra+///+da+ ki+ø** [kutu] , **masa+///+da+ki+ø** [vazo] , **yan+///+ da+ki+ø** [sokak] , ... vb.) .
- S13 : **Sıralama Sıfatları.** (örn. : **kaç+ıncı+ø** [sıra] , **ilk+ø** [ders] , **son+ø** [dakika] , **hangi+ø** [sınıflar] , **bir+inci+ø** [sınıflar] , **iki+nci+ø** [gelen yarışmacı] , **on beş+inci+ø** [atış+ta] , ... vb.)
- S14 : Belirtme Sıfatı görevini de yüklenmiş **Nicelik (Nc)** ve **Nitelik (Nt) Sıfatları.** (örn. : **son+///+dan** [şu+///+ø] **iki+///+ø** [öğrenci] , [şura+///+da+ki] **çalışkan+///+ø** [öğrenciler] , ... vb.)
- S2 : **Nicelik (Nc)** ve **Nitelik (Nt) sıfatları :**
- S21 : Sayıca belli **Nicelik (Nc) Sıfatları.** (örn. : **kaç+///+ø** [kitap+///...] , **kaç+ar+///+ø** [kuruş+///...] , **kaç+ız+///+ø** [kardeş+///...] , **kaç+lı+///+ø** [paket+///...] ; **bir+///+ø** (*ing. one*) [kitap+///...] , **iki+///+ø** [defter+///...] , **üç+///+ø** [kuruş+///...] , **beş+///+ø** [para+///...] , **bir+er+///+ø** [elma+///...] , **iki+şer+///+ø** [yastık+///...] , **üç+er+///+ø** [basamak+///...] , **iki+z+///+ø** [kız kardeş+///...] , **üç+üz+///+ø** [kardeş+///...] , **iki+li+///+ø** [paket+///...] , **beş+li+///+ø** [kutu+///...] , ... vb.)
- S22 : **Niteleme (Nt) Sıfatları.** (örn. : **nasıl+ø** [arkadaş+///...] ; **sarıø** [saç+///+lar+///...] , **güzel+ø** [yol+///+lar+///...] , **büyük+ø** [bir+ø ev+///...] , **dört+ø köşe+** [+si ol-an]+ø [bir+ø masa+///...] , **yuvarlak+ø** [yüz+///...] , [küçük+ø] **sarı+ø**

[bir+Ø çiçek+Ø+//...] , ... vb.) ;

‘Belirtisiz İsim Tamlaması’nın Niteleyeni – **Niteleme Sıfatları** – (örn. : **ne+//+Ø** [bey+//+i/...] ; **okul+//+Ø** [çanta+//+sı+//...] , **diş+//+Ø** [fırça+//+sı+//...] , **bey+//+ler+Ø** [bey+//+i+//...] , **bey+// +ler+Ø** [bey+//+ler+i+//...] , ... vb.) .

Belirsiz Nicelik Sıfatları. (örn. : **her+//+Ø hangi+//+Ø bir+//+Ø** kitap+//... , [her+//+Ø hangi+//+Ø] **bir+//+Ø** adam+//... ; [her+//+Ø hangi+//+Ø] **üç+//+Ø beş+//+Ø** adam+//... , **bir_kaç+//+Ø** adam+//... , **bir_çok+//+Ø** kitap+//... ; **hangi+//+Ø** kitaplar+//... ; **bir+//+Ø** kimse+// , **bir+//+Ø** şey+// (*ing. a , an*) , **bazı+//+Ø** öğrenciler+// , **büyük+//+Ø bir+//+Ø ev+//+Ø / bir+//+Ø büyük+//+Ø ev+//+Ø** , ... vb.) .

- SÇE (E12) : Son Çekim Edatı, İlgeç⁵⁵.
- SÖg ... : Sözlük Ögesi (SÖg)⁵⁶. (örn. : SÖgÇ : Sözlük Ögesi Çekirdeği. Kök vy köken halindeki sözlük ögesi. örn. : GÖZ+//+Ø , GÖZ+//+cü , GÖZ+//+lü , GÖZ+//+lük ; GÖZ+//+le- , ... vb.)
- ST : Sebep Tümlenci. (örn. : **Kitabım olmadığı için çalışmadım.** ; ... vb.)
- ŞT : Koşul (Şart) Tümlenci. (örn. : [**Eger [siz] bu kısaltmaları dikkatle inceleyebilirsiniz,** [ben] dilbilgisi konusunda birçok inceliği kavrayabileceğinizden emin olabilirim. ; ... vb.)
- Şz : Zamir. (örn. : **kim+//+Ø , ne+//+Ø , ben+//+Ø , sen+//+Ø , biz+//+Ø , siz+//+Ø , siz+iñ+ki+//+Ø , adam+iñ+ki+ //+Ø , Ali+niñ+ki+//+Ø , bu+//+Ø** [adam+//...] , **şu+//+Ø** [okul+//...] , **o+//+Ø** [iş+//...] ; ... vb.)
- Tk : Takım.
- TF- : Tekrarlı Fiil. (örn. : **İ düş-//... kalk-//... İ , İ al-//... ver-//... İ , İ ye-//... iç-//... İ** , ... vb.)
- Tİ+ : Tekrarlı İsim. (örn. : **İ ana+//... baba+//... İ , İ çoluk+//... çocuk+//... İ , İ yol+//... yol+//... İ , İ karı+//... koca+//... İ** , ... vb.)
- TÇ... : Tümlaç ... . Bk. Tmç . (örn. : TÇÇ : ‘Tümlaç Çekirdeği’,

⁵⁵ **ilgeç** : son çekim edatı (SÇE) : *ing.* postpositive particle ; *frn.* particules postposé .

⁵⁶ **sözlük ögesi** (SÖg ...) : *ing.* lexeme ,

	Tçİ+ : ‘Tümleç İsmi’).
Tm...	: Tamlama ... (örn. : TmÇ : Tamlama Çekirdeği) ,
Tmç	: Tümleç. Bk. Tç... . (örn. : Çocuklar, (TçZm (dün+//+ø)) , (TçYr (bahçe+//+de)) , (TçVs (yeni+//+ø dogmuş+//+ø kuzu+//+lar+//+la)) oynuyordu. ; ... vb.)
Tnn ...	: Tamlanan ... (örn. : Tamlanan Yüklem , Tnİ+ : Tamlanan İsim , TnF- : Tamlanan Fiil)
TNN	: Tamlanan. bk. Tnn ...
Tyn ...	: Tamlayan ... (örn. : TyÖz : Tamlayan Özne , TyS : Tamlayan Sıfat ,)
TYF-	: Tümleçleriyle Birlikte Yüklem Fiili. (örn. : Çocuklar, dün, bahçede , yeni dogmuş kuzularla oynu-// -yor+//+ø-[-d+u+ø] ; ... vb.)
TYF- -kp	: Tümleçleriyle Birlikte Kiplenmiş Yüklem Fiili. (örn. : Çocuklar, dün , bahçede , yeni dogmuş kuzularla oynu-// -yor+//+ø-muş+[+ø] ; ... vb.)
TYN	: Tamlayan. bk. Tyn ...
VT	: Vasita Tümleci. (örn. : Çocuklar, dün, bahçede, yeni+ø dogmuş+ø kuzu+//+lar+//+la+ø oynuyordu. ; ... vb.)
Y	: Yüklem ([T]YF-kp+ş). (örn. : [Ali,] gel-// -di+//+ø. ; [Çiçekler,] aç-// -mı+// -t+ı. ; [Hava,] güzel+//+ø. ; [Hava,] güzel+// -d+i. ; [Çocuklar, dün, bahçede, yeni dogmuş kuzularla] oynu-// -yor+//+ø-d+u+ø . ; ... vb.)
YF-	: Yüklem Fiili. (örn. : [Hava,] güzel+ø [hava+ø] değil+ø-[-d+i+ø]. ; [Hava,] güzel+ø [hava+ø] ø+ø-[-d+i+ø]. ; [Ali,] ders+//+i+n+i [ders+ø] çalış-// -mı+ø [öğrenci+ø] ø+ø-[-ø+ø]. ; [Ben,] ders çalış-// -ma-yacak [öğrenci] değil+ø-[-ø+im]. ; [Ben,] bura+ya gel-// -me-d+i ø+ø-[-ø+ø]. ; [Ben,] okul+//+a gel-// -d+i ø+ø-[-ø+m]. ; ... vb.)

Yk...	: Yüklem ... (örn. : Ykİ+ ‘Yüklem İsmi’) .
YkÇ	: Yüklem Çekirdeği .
Ykİ+	: Yüklem İsmi. ‘Yüklem Çekirdeği’ni (YkÇ) oluşturan kalıcı vy geçiçi isim. (örn. : Hava, güzel [hava]_+ø-[-d+i+ø]. ; Ali, dersini [ders] çalış-//mış [öğrenci]_ +ø-[-ø+ø]. ; [Ben], ders çalış-//ma-yacak [öğrenci] değil_+ø-[-ø+im]. ; [Sen], buraya gel-//me-//+ø-[-ø+ø]. ; [Ben], okula gel-//d+i_+ø-[-ø+m]. ; ... vb.)
Ykl	: Yüklem. Bk. Y, Yk.
Yer	: Yer Tümlenci. (örn. : Çocuklar, dün, bahçede, yeni doğmuş kuzularla oynu-//yör_+ø-[-d+u+ø]. ; ... vb.)
Z	: Zarf. İ+//+z ⇒ Z
Z11	: Yer Zarfı. (örn. : ev+//+de çalış-// , okul+//+dan gel-// , kutu+//+ya koy-// , su+//+ya git-// , su+//+ø iç+//+i+n+de büyü-// , ... vb.)
Z11 ...?	: Sorulan Yer Zarfı. (örn. : ne+re+//+de yat-// , ne+re+//+ye var-// , ne+re+//+den geç-// , ... vb.)
Z12	: Zaman Zarfı. (örn. : hemen+ø geç-// , daima+ø uyu-// , bazan+ø gel-// , zaman+ø zaman+ø gör-// , her+ø zaman+ø karşılaş-// , ara+lık+sız+ø ... , sür-ek+li+ø ... , yaz+lar+ı+ø ... , kış+ın+ø ... , ne+ø zamanlar+ø ... , henüz+ø ... , daha+ø ... , ... vb.)
Z20	: Belirsizlik ‘niceleme (Nc) Zarfı’. (örn. : bir_+az+ø uyu-// , çok+ça+ø bak-// , iyi+ce+ø küçült-// , az+cık+ø güzel+ø bir+ø şey+// , n+asıl+ø çalış-// , ne_+kadar+ø ye-// , ne_+kadar+ø güzel+ø bir+ø şey+// , ... vb.)
Z21	: ‘niceleme (Nc) Zarfı’. (örn. : en+ø güzel+ø gün+// , daha+ø güzel+ø çalış-// , çok+ø ye-// , en+ø çok+ø oku-// , daha+ø çok+ø kitap+// , daha+ø az+ø iş+// , bir_+az+ø çalış-// , hep+ø çalış-// , hiç+ø çalış-//ma- , ne_+kadar+ø koş-// , ... vb.)
Z22	: ‘niteleme (Nt) Zarfı’. (örn. : güzel+ø görün-// , iyi+ø konuş-// , n[e]+asıl+ø uyu-// , ne+ø şekil+//+de düşün-// , ... vb.)
Zmn	: Zaman Tümlenci. (örn. : Çocuklar, dün+//+ø, bahçede, yeni doğmuş kuzularla oynu-//yör_+ø-d+[+u+ø]. ; ... vb.)

- Bgl* : **Baglam**⁵⁷ : Bir ‘**dil ögesi**’nin; içinde, ‘**deger**’ini vy ‘**anlam**’ını ortaya koyduğu, ‘**sözlü**’ vy ‘**yazılı**’ bütünlük. Bir ‘**ek**’ vy ‘**kök**’, bir ‘**ses**’in; bir ‘**kelime**’, bir ‘**ek**’ vy ‘**kök**’ün; bir ‘**cümle**’, bir ‘**kelime**’ vy ‘**kelime öbegi**’nin; bir ‘**metin**’, bir ‘**cümle**’ vy ‘**cümle öbegi**’nin ‘**baglam**’ını oluşturabilir.
- Drm* : **Durum**⁵⁸ : ‘**Anlatım**’ın ‘**metin dışı**’ olan ve metni ‘**anlamlı**’ kılan kısmı. Durum, ‘**çok boyutlu**’ ve zihinsel bir birikim üzerine kurulur ; ‘**derinlik**’lere sahiptir. Durumumuza uygun olmayan metinlerle karşılaştığımızda, onları, ‘**öge**’lerinin ‘**baglam**’larıyla ilişkilerini kuramadığımız için anlayamayız.
- g.b.* *genel belirleyici .*
- g.n.* *genel niteleyici .*
- Mtn* : **Metin**⁵⁹ : ‘**Anlatım**’ın ‘**sözlü**’ vy ‘**yazılı**’ kısmı. Metin, ‘**tek boyutlu**’ ve zamana bağlı bir ‘**akış**’ olarak üretilir ve algılanır; ‘**yüzeysel**’dir.
- ö.b.* *özel belirleyici .*
- ö.n.* *özel niteleyici .*

---

57 **Baglam** : *ing.* context .

58 **durum** : *ing.* situation .

59 **metin** : *ing.* text .

**DİLBİLGİSİ KATEGORİLERİ EVRENSSEL KÜMESİNİN
ÜST KÜMELERİNİN
ALT KÜMELERİ**

TYN	= {{NYN} , {BTN }} ; {{+f-, -f-, -fe-, +i, -i, +g, +k, +iye, +he, +e-, -kp, +ş, +c} , {E, Z, S, Ö, T, Ns, CBE, H, A, Bgl, Mtn, Drm}}.
TNN	= {{NNN} , {BLN }} ; {Z, S, F-, İ , Şz ; Yİ, YF-, Y (= TYF- -kp +ş), C}.
+f-	= {+f-, +yF-, +tF-}
-f-	= {-f-}
-fe-	= {-fel-, -fes-, -fys-}
+i+	= {+i+}
-i+	= {-i+}
+g	= {+g}
+km	= {+tkl, +çkl, +kll}
+iye	= {+iye0 ; +iye11, +iye12 ; +iye21, +iye22 ; +iye31, +iye32}
+he	= {+tyn, +tnn ; +nyn, +nnn ; +btn, +bln ; +yln, +ssl, +yis, +ism, +tis, +sft, +zrf, +vrl, +ykl, +ykl+, +ilg, +çkm, +vrm, +yş, +blm, +ayr, +ypl, +vst, +brb, +snr, +grc, +özn, +nsn, +tmç ; +cdö ; ... vbg.}
+e-	= {+e-}
-kp _z	= {-kp _e , -kp _m , -kp _h , -kp _r , -kp _ş }
+ş	= {+ş0, +ş11, +ş12 ; +ş21, +ş22 ; +ş31, +ş32}
+c	= {+c}

E	= { E11, E12, E13, E14, E15 ; E21, E22 }
Z	= { Z11, Z12 ; Z20, Z21, Z22 ; Z3 ; G22 ; Ns2 }
S	= { S10, S11, S12, S13, S14 ; S20, S21, S22, S23 ; P22 }
F-	= { F1-, F2- ; TF- ; YF-, TYF- }
T	= { ŞT, ZT, YT, VT, ST, DT, Ns1 }
Şz+	= { Şz0+, Şz11+, Şz12+ ; Şz21+, Şz22+ ; Şz31+, Şz32+ }
İ+	= { İ1+, İ2+ ; <u>Ğİ</u> +, <u>Kİ</u> +, M+ ; Tİ ; Yİ ; Şz+ ; S, Z, E, B, H, A, Ö, Y, T ; C }

***

ESER ADI KISALTMALARI

AGr	: “Alttürkische Grammatik”
BTS	: “Hayat-Büyük Türk Sözlüğü”
PhTF	: “Philologiae Turcicae fundamenta”

DİL ADI KISALTMALARI

<i>alm.</i>	: Almanca
<i>arp.</i>	: Arapça
<i>etç. / Etc.</i>	: Eski Türkçe
<i>frn.</i>	: Fransızca
<i>frs.</i>	: Farsça
<i>ing.</i>	: İngilizce
<i>osm.</i>	: Osmanlıca
SAT	: Standard Azerbaycan Türkçesi – Azerbaycanlıca – (<i>ing.</i> Standard Azerbaijani Turkic)
STT	: Standard Türkiye Türkçesi – Türkiyelice – (<i>ing.</i> Standard Turkish Turkic)
<i>osm.</i>	: Osmanlıca

<i>rus.</i>	: Rusça
<i>trk.</i>	: Türkçe
<i>ytç.</i>	: Yeni STT – Türkiyeliçe –

SÖZ KISALTMALARI

-r-	: Birleşebilme kuralları.
-R-	: Birleştirilebilme kuralları.
bk.	: bakınız.
<i>GDB.</i>	: Geleneksel Dilbilgisi.
krş.	: karşılaştırınız.
örn.	: örnek.
Tb.	: Taban , Tabanı .
vb.	: ve benzeri / ve benzerleri.
vbg.	: ve bunun gibi / ve bunlar gibi.
vy	: ve ya.